

Az üldözésnek az eszmei kiindulási pontja a rasszizmus volt, vagyis az „alsóbbrendű fajok” elmélete. Már most a rasszizmus ugyan tudományos szempontból teljesen alaptalan, viszont ezen belül a cigányok kirekesztése még különösképpen is az. hiszen a hitleri fajelmélet szerint az „árja” faj a felsőbbrendű, márpedig maga a szó is Indiából származik, ahonnan a cigányok valamikor útnak indultak. A dolog mindenesetre jól jelzi azt a tökéletes eszmei és erkölcsi zűrzavart, ami az Értelme és a Haladás csúcspontjának tekintett 20. században rászakadt az emberiségre.

A magyarországi borzalmak 1944. március 19-ével, a német megszállással kezdődtek. Ezen belül a tényleges pokol május végén szabadult el, amidőn a nácik által államtitkárnak kinevezett két hazaáruló tömeggyilkos, Endre László és Bakó László elkezdtek a zsidók deportálását Auschwitzbe. Cigányok deportálására azonban ezidőtájt nem került sor. Jött azonban októberben a nyilas puccs, és ők ekkor már a cigányokat kezdték deportálni. Fel tudták használni ehhez azt a zavaros helyzetet, hogy nem lehetett igazán tudni azt, hogy a nyilas kormány törvényes-e, vagy nem, éppen ezért a terveikhez nagyrészt fel tudták használni az államapparátusnak a meglévő maradványait, így a csendőrséget is. Ekkor azonban már a kezükben csak a Dunántúl maradt, tehát a brutális terv csak az itteni cigányságot sújtotta. (Ezek egyébként szerencsére jóval kevesebben voltak, mint az ország más részein, a pusztítás tehát kevesebb embert ért utól.)

Maga a csendőrség, a feladat végrehajtója, meglehetősen különös szervezet volt. Kemény katonai fegyelem alá tartoztak, és megszokták azt, hogy minden parancsot végrehajtsanak. Ennek a szemléltetéséül csak annyit, hogy márciusban még harcoltak volna a náci megszállók ellen, hogyha parancsot kapnak rá, júliusban viszont egy másféle parancs szerint megdöntötték volna a Horthy-rendszert, és csak az esztergomi páncélosok felvonulása mentette meg a helyzetet és benne a budapesti zsidóságot. Igaz, annyi változás történt azért, hogy a megszállás után a csendőrtisztek 87 %-át leváltották a náciügynök vezetők.

Nos, ez a tisztességes vezetők nélkül maradt csendőrtestület intézte a cigányok deportálását. Maga a közcsendőr katonai fegyelem alá tartozott, parancsot kellett végrehajtania. De más baj is volt ezen kívül. Ezek az emberek rendkívül korlátoltak voltak, a világismeretük igen fogyatékos és nagy mértékben leszoktatva az önálló gondolkodásról. A példa kedvéért hadd hozzam fel apám esetét, aki olyan ember volt, hogy mindenkivel szót tudott érteni, útkaparó munkástól kezdve akadémikusig – kivéve a csendőröket. Amikor megkérdeztem tőle, hogy ez miért volt, azt felelte, hogy ha egy csendőr megszólalt, akkor mintha egy gramfonlemez forgott volna a fejében, képtelen volt reagálni a másik félre, és ettől az apám annyira zavarba jött, hogy ő sem tudott tovább beszélni. Tegyük még hozzá azt is, hogy ezek arra voltak szoktatva, hogy többé-kevésbé eleltséget lássanak a rendezetlen életű szegények között, a cigányokat, de

nemcsak őket érte ezalatt. Veres Pétert például többször is elvitték bilincsbe verve az otthonából, természetesen felsőbb parancsra, és ha aztán szabadon is kellett bocsátani vádemelés híján, könnyű elképzelni, hogy milyen presztizsvesztés ez a falusiak szemében.

Adjuk még hozzá ehhez a vesztesre álló háborúnak a pszichózisát, amit már a legkorlátoltabb embernek is látnia kellett, és akkor megkapjuk azt a légkört, amely nem csupán a deportálást, hanem ennek a brutalitását is megmagyarázza.

Az ember minden cselekedete személyes, tehát a személyes felelőssége minden körülmény között fennáll. De hát bizonyos körülmények között nagyon nehéz emberhez méltóan cselekedni. Ezért szoktuk azt imádkozni, hogy „ne vígy minket a kísértésbe”. Esetünkben, ha egy csendőr részt vesz a deportálásban, mert parancsot kapott rá, nagyon nehéz elítélnünk ezért. (Ki kellett volna lépnie abból a testületből, amely már a hazaárulók szolgálatába került – de ezt a maga primitív eszével nemigen fogta fel, a parancsnokai pedig, akik eligazíthatták volna, ekkor már gazemberek voltak.) Viszont aki verni kezdett valakit, az már a személyes felelősség körébe tartozik. Ha maga a deportálás nem is, de a vele kapcsolatos brutalitások Isten és ember előtt számon kérhetőek.

A dunántúli cigányokat a komáromi Csillag-erődbe összpontosították. Ez egy hatalmas, üres, jól őrizhető épületegyüttes volt, az összpontosítás fő célja pedig a Németországba szállításnak az előkészítése. Azok az egészen elképesztő körülmények, amik itt fogadták az embereket, és amik egymagukban oly sokaknak a pusztulását eredményezték, úgy tűnik, hogy nem szándékos brutalitásnak, hanem a teljes hozzá nem értésnek és felelőtlenségnek a következményei voltak. De ez a lényegen persze nem változtat. Úgy tűnik viszont, hogy efféle feladatokra már a csendőrök közt is a szakosodott szadisták álltak össze. (Lélektani magyarázatként annyit tudok mondani, hogy jóval biztonságosabb védtelen cigányokat rugdosni egy lágerben, mint szembe állni a fronton a T34-esekkel...)

Maguk a cigányok pedig az egészből nem értettek semmit, információjuk nem volt, honnan is lett volna, de az is igaz, hogy nem is volt mit megérteni az egészen, mert itt a szadizmus már közvetlenül átment az örületbe. A kálváriájuk után folytatódott Németországban, egészen a háború végéig, itt már elállatiasodott civilekkel is volt találkozásuk.

Nehéz megmondani, mi lett volna ennek a vége, ha másképp üt ki a háború. Átment volna minden túlélő lemészárlásába? Vannak bizonyos jelek, hogy talán igen, és hogy a foglyokra csak mint munkaerőre volt szükség – de ez sem biztos. Egy egészen meghökkentő tény

A magyarországi cigány holocaust történelmi körülményei

Írta: Miklóssy Endre

2015. augusztus 11. kedd, 09:37

például, hogy a náci minden megszállt országban deportálták a zsidókat – magában Németországban viszont nem. Ezt értse, aki tudja! Az efféle döntések a Führer agyában születtek, és amennyire ezt az agyat ismerjük, egyebek között tökéletesen zavaros is volt.

A huszadik század olyan brutalitást szabadított ránk, amilyen talán még nem is volt a földön. megszabadultunk-e végleg tőle? Attól tartok sajnós, hogy nem. A bűnbeesés óta ott lappang mindannyiunkban a Gonosz, és nagyon könnyen úrrá lehet rajtunk. A fő fegyvere, mint ebből a példából is láttuk, az intézményi rendszer, aminek a részei vagyunk, és amivel oly nehéz szembe szegülnünk, hogyha úrrá lesz rajta a Sátán. Amit itt tehetünk . fáradozzunk azon, hogy ez ne kövtezhesen be.

(Elhangzott a Roma Holokauszt Emléknaplán a Tabán Moziban megtartott megemlékezésen, 2015. augusztus 2-án)